

rojake, ki se v novejšem času posebno živahno zanimajo za vprašanja, ki se dostajajo Slovanov in slovanske filologije. Svoj namen je pisatelj dosegel in zasluži za svoje delo tudi naše priznanje in našo hvalo.

Fr. Vidic.

Karol Hoffmeister: O mraku. Pesmi za srednji glas s spremljevanjem klavirja. Založil L. Schwentner, knjigotržec v Brežicah ob Savi. Cena 1 gl. — Hoffmeisterja je šteti med tiste umetnike, kateri ne gledajo pri ustvarjanju umotvorov ni na desno, ni na levo, kateri ne hlepe po dvomni slavi efemerne popularnosti, in ki niso zato voljni, koncedirati kaj podedovanemu, privajenemu okusu občinstva. Njim je marveč svoje prepričanje sveto, ter podajajo le tisto, kar čuti njih duša, ne oziraje se na to, po čemer hrepeni duša nerazsodne, v svojih nagonih in strasteh nestalne množice. Umetniki take vrste uče in širijo v krogih svojih bližnjih, in čeprav le v malem krogu najbližjih — nove smeri. Njih dela razdvajajo ljudstvo v velik nasprotujoč tabor nerazsodnih privrženecv šablone, kateri ostanejo iz zložnosti hladni, in pa v tabor tistih izvoljencev, katere vzradosti napredek, ker je njih notranjost odprta občutku tudi najrahlejše vibracije duše. Tako delo je tudi Hoffmeisterja najnovejši zvezek pesmi. Odlikujejo se te skladbe po neobičajni nežnosti občutka in po elegantnosti koncepcije, odlikujejo pa se tudi po vsebini uglasbenih pesmi, povzetih modernemu dekadentnemu pesništvu. Značilno je za Hoffmeisterja, da ni podlaga njegovi glasbeni invenciji posamična beseda, marveč vsebina cele pesmi; on ne slika s svojo glasbo posameznosti, marveč celoto, vtisk izraženih misli. Ista slikovitost, ki odseva iz besedila pesmi, je prevzeta v glasbo, in isto razpoloženje, katero provzroča v čitatelju poezija, vzbuja tudi skladba, uglasbena pesem v poslušalcu. V „Poletni noči“ (besede zložila E. Schuré-Vrchlický) in v „Večerni pesmi“ (besede Jar. Boreckega) je to skladatelj posebno srečno pogodil. Iz teh skladb dehti ista tajnostna poezija, ki diči besede; sladka, nežna kantilena, ki tako rekoč sama sebe nosi, ustvarja z bujno, cvetočo harmonizacijo in s spretno, smelo modulacijo spev, ki budi čuvstva, ker prihaja iz globoko in rahlo čuteče notranjosti. S pesmijo „O takrat...“ (besede Ant. Sove) bode pač skladatelju nameravani učinek težje doseči; melodika je v njej manj srečna, nekoliko prisiljena, zapeljuje h karikovanju, kateremu se izogne le fin glasbenik, ki zna vpoštevati rapsodistiški značaj te skladbe. Dobrega deklamatorja-pevca treba tudi pesmi „Pod snegom“ (besede J. S. Macharja), ki je pisana v recitativnem slogu. Glavno težišče je v klavirskem delu, ki spremlja v dinamiški dokaj težavno izpeljivih, blestečih, krepko modulovanih pasajah.

—oe—.

Slovensko gledališče. Ako odštejemo zadnjo letošnjo predstavo dne 4. aprila, ko se je na korist „angaževanih domačih igralcev slovenske drame“ dokaj slabo igral Raimundov zastareli „Zapravljivec“, moramo reči, da se je konec sezone na našem odru samo še pelo.

Tako se je ponavljala dne 16. sušca »Prodana nevesta«, dne 19. sušca se je pela tretjič »Lepa Helena«, dne 21. sušca, drugič v letošnji sezoni »Mam'zell Nitouche«, potem pa trikrat po vrsti in sicer 23., 27. in 30. sušca »Fra Diavolo«, komična opera v treh dejanjih, spisal Scribe, poslovenil A. Funtek, uglasbil D. F. Auber.

Ta zadnja opera je bila našemu občinstvu nova, in glede na to smatramo za svojo dolžnost, da izpregovorimo nekoliko natančneje o njej.

»Fra Diavolo« je historično ime, vendar je besedilo te opere popolnoma izmišljeno in se naslanja na eno tistih »čarovnih« pravljic, ki se pripovedujejo menda pri vseh narodih in so si tudi povsod zelo podobne. Pozna pa se, da je libreto spisala vajena roka izvrstnega dramatika; kajti samo na sebi je dejanje silno preprosto, toda je prepleteno s tolikimi zanimivimi in deloma pikantnimi prizori, da se gledalec prav nikjer ne dolgočasi.

Nekaj posebnega pa je godba v tej operi. Že precej prvi zvoki, ki ti udarijo na uho, vzbude tvojo pozornost, in dočim je treba pri marsikateri drugi operi poslušati in poslušati, predno človek ume skladatelja, ti je tu takoj vse jasno. Ta opera je zares komična, a ne toliko radi dejanja, temveč radi tega, ker doni komika tako rekoč iz godbe. Razen tega se razodeva v tej — kakor v večini Auberjevih skladb — pristni pariški okus, in godba je v tej operi vseskozi duhovita, pikantna, semtertja seveda nekoliko tudi frivolna.

Auber je Francoz, ali bolje rečeno, Parižan skoz in skoz in njegova godba istinit izraz velikomestnega francoskega življenja tistih časov, v katerih je skladatelj živel.

Opera »Fra Diavolo«, katero je Auber zložil leta 1829., je nekako na meji med njegovimi boljšimi in slabejšimi skladbami; kajti akoravno je ustvaril Auber za to opero še celo vrsto muzikalnih del, se vendar ni nikjer več pospel do prejšnje višine.

Pela se je ta opera pri nas najbolje drugikrat in so se odlikovali v njej gospodična Ševčikova (Zerlina) in pa gospodje Raškovič (Fra Diavolo), Binder (Lorenzo) in Nolli (Lord Kookburn).

Prav grozna bandita sta bila gospod Fedyczkowski (Giacomo) in Podgrajski (Beppo). Vzbujala sta mnogo smeha, vendar sta dospela po našem mnenju, ko se je pela ta opera tretjič, do skrajnje meje tega, kar je dopuščeno na odru. —

S tem so naša poročila o gledaliških predstavah za letos končana, in preostaje le še, da se ozremo nekoliko na minolo sezono ter razmotrimo vprašanje, je li naše gledališče v pretekli dobi napredovalo, ali je nazadovalo.

Imeli smo v zadnji sezoni vsega skupaj 72 predstav in sicer 28 dramatičnih, 32 opernih in 12 operetnih. Ako primerjamo te predstave s predstavami lanske sezone, v kateri je bila drama dvaintridesetkrat, opera devetindvajsetkrat in opereta osemkrat na vrsti, vidimo, da smo imeli letos vsega skupaj tri predstave več, nego lani, dalje da se je število dramatičnih predstav v zadnji sezoni relativno in absolutno zmanjšalo, število opernih in operetnih pa povečšalo.

Prav ta pojav pa nas nikakor ne navdaja z zadovoljstvom; kajti po naših mislih bi moralo biti število dramatičnih predstav vsaj toliko, kakor število opernih in operetnih skupaj. Toda vemo, kaj je temu vzrok: ker namreč naše občinstvo ne obiskuje dramatičnih predstav tako, kakor bi bilo želeti. Seveda je na drugi strani upravičeno spet vprašanje, odkod ta nenaklonjenost dramatičnim predstavam, in kaj je nje vzrok? Ali res le nezrelost našega občinstva? Naj se to še tolikokrat naglaša, mi oporekamo temu! V dokaz

za to navajamo, da so bile vse predstave klasičnih proizvodov jako dobro obiskane. Seveda, kdor stoji na tem stališču, da se kaže baš v tem slab ali vsaj zastarel okus, in da bi bilo moralo dokazati naše občinstvo svojo zrelost pri predstavi Sudermannovega »Doma« — ta se bo protivil našemu mnenju. Toda, da je bila druga predstava »Doma« slabo obiskana, po naši misli še ne dokazuje, da se naše občinstvo ni ogrelo za ta umotvor, ker so utegnili kaki posebni slučaji zakriviti slabi poset; na drugi strani pa se tudi ne sme prezreti, da imajo vsi realistični in naturalistični proizvodi neko posebno svojstvo, namreč to, da so čudno nasitljivi. Človek jih čita ali vidi na odru enkrat, pa jih ima za dalje časa zadosti. Kdo ve torej, ali ne bi bil »Dom«, ako bi se bil čez dalje časa spet uprizoril, takisto napolnil gledališče kakor je je prvič!

Glavni vzrok, da dramatične predstave pri nas ne vlečejo, je pač ta, da so navadno precej slabe, vsekakor pa malokdaj dovršene. Ako se vrača občinstvo že od prve predstave kake igre nezadovoljno, kako naj se udeleži reprize? Slabe pa so dramatične predstave pri nas največ radi tega, ker še vedno nedostaje primerno izvežbanega osebja.

Znano nam je, kak križ ima vodstvo našega gledališča baš, kar se tiče pridobitve za dramo sposobnih igralcev, in ne hodi nam na misel, da bi je obsipali z očitanjem. Od kod pa naj se vzemo igralci, ko imamo eno samo slovensko gledališče? — A prav radi tega nam ni prav umevno, zakaj so odslovili gospico Terševo, in zakaj je niso poskusili pridržati vsaj še eno leto. Ali se intendanciji našega gledališča posreči, da jo nadomesti?

Vemo sicer, da ima menjavanje osebja tudi svoje dobre strani, in baš to, da se utegne pri nas tako malo menjavati, je izmed glavnih vzrokov, da so dramatične predstave pri nas manj priljubljene, nego bi želeli. Nekateri naši igralci imajo namreč to posebnost, da ne zataje nikdar svoje osobnosti, in da so zmeraj eni in isti, naj igrajo že to ali ono ulogo; naj bo napovedana katera koli igra, to vemo že naprej, kako se izponese uloga gospoda Lovšina, ali gospoda Danila. Na njih se izpreminja k večjemu maska in obleka. — To lahko trdimo še o nekaterih drugih igralcih in igralkah. — Umevno je torej, da dramatične predstave ne morejo imeti do našega občinstva one privlačne sile, kakor jo imajo druge, ko nastopajo od leta do leta vedno nove moči.

Prav nič se torej ne protivimo, da se igralno osebje menjava, a izpremembe bi si želeli zlasti glede tistih igralcev in igralk, ki ne kažejo nikakršnega napredka in se ga po dosedanjih uspehih tudi v prihodnje ni nadejati; takih glumačev smo se že zelo, zelo naveličali. —

(Konec prihodnjič.)

Hrvaški in srbski leposlovni listi. Naše uredništvo dobiva letos le-te hrvaške in srbske leposlovne liste v zameno.

Hrvaški listi:

Vienac zabavi i pouci. Ta časopis je doživel letos 29. leto in je najstarejši vseh sedaj izhajajočih leposlovnih listov. Odlikuje se po lepih beletrističnih in literarnozgodovinskih člankih. Njegovi sotrudniki so večinoma starejši pisatelji; pa tudi nekaj mlajših znamenitih moči je pristalo k njemu. Zanimljivi so sosebno glasbeni sestavki. V »Listku« se redovito spominja tudi slovenske književnosti. V 5. in 6. številki je obširna obznana

marin* ter v duhu hrvaške narodne zabarvano, ritmiški zanimivo »Sem slovenska deklica«, dva bisera narodne pesmi v vzorno izdelani obliki. Manj srečen je bil gosp. Čerin, ko si je izbral za predmet, s katerim bi preizkusil svoje harmonizacijsko znanje, sicer prav priljubljeno »En starček je bil«. Napev ni niti duhovit, niti ni lep, in je torej škoda truda, ki mu ga je posvetil harmonizator. Sploh bi bilo kazalo ohraniti običajni način izvajanja po solistu, poleg katerega ima zbor le nalogo dopolnjujočega elementa. Spominu na dne 3. aprila t. l. zamrlega Johannesesa Brahmsa je posvetil g. koncertni vodja Čerin zadnjo točko štirih kratkih in krepkih, ostro ritmovanih »ciganskih pesmi« za mešani zbor s spremljevanjem klavirja, op. 112. Glasbeni večeri, za katerih prireditev gre največja zasluga g. dru. Edvardu Volčiču, se izvestno omilijo občinstvu, če bode njih vzporedi v bodoče vselej tako okusno izbran in zanimiv, kakor letos.

—oe—.

Slovansko pevsko društvo na Dunaju, je doseglo sijajen uspeh s svojim koncertom, v katerem so se peli poleg narodnih pesmi, prirejenih od Hubada, tudi Dvořakovi moravski dueti in odlomki krasnega oratorija: »Stabat mater«. Navzlic demonstrativnemu hujskanju nekaterih velikogermanskih listov se je izvršil v najlepšem miru. Strokovni kritiki so objavili zelo laskave ocene; zlasti opozarjamo na oceno strogega kritika dra. Th. Helma v listu »Oe. Musik u. Theater-Zeitung«. Čestitati moramo na tem uspehu sl. društvu, osebito pa njegovemu voditelju, g. M. Hubadu. ***

Slovensko gledališče. (Konec.) Operne predstave so bile večinoma prav dobre, takisto operetne. V obče pa moramo reči, da je bilo letos primeroma več slabih predstav, nego jih je bilo lani. Nekoliko je nemara tega kriv tudi nenavadno dolgi predpust. — Vendar pa naj bi odločilni faktorji preišljali, kje tiče morda še drugi vzroki, in se li ne bi dali v prihodnje odstraniti nekateri nedostatki, ki se vedno in vedno ponavljajo.

V enem oziru pa je naše gledališče v pretekli dobi vendarle napredovalo, v tem namreč, da so se uprizorili v tej sezoni trije domači proizvodi, in sicer ena drama pa dve operi. To ni dosti, vendar toliko, da nam vzbuja nado do boljše bodočnosti.

Omenili bi lahko še marsikaj, toda ne storimo tega, nekaj zato, ker bi morali ponavljati, kar smo povedali že lani ob koncu sezone, nekaj pa zato, ker smo prepričani, da odločilni krogi sami dobro poznajo rane našega gledališča, in da jih je resna volja, da jih po svojih močeh izcelijo.

Samo ena opazka, ki se tiče operete, naj nam bo še dovoljena. Baš v pretekli sezoni smo se lahko prepričali, da se naše občinstvo za opereto ne ogreva posebno. Utegnil bi kdo tudi iz tega sklepati o slabem okusu našega občinstva. Proti tej trditvi treba opomniti, da obrača opereti občinstvo tudi že povsod drugod hrbet, in vse kaže, da bo opereta prej ali slej popolnoma izginila z odra.

Priznamo, da »Mam'zell Nitouche« in »Blitzmädl« bi utegnili tudi pri nas še vleči, a le tedaj, ako ostane gospica Polakova še nadalje pri našem gledališču; brez nje pa bi bili tudi te dve opereti pri nas nemožni. Ako je torej res, kar se govori, da namreč gospica Polakova prihodnje leto ne bode več član našega gledališča, potem vodstvu našega gledališča nujno svetujemo, naj izpusti opereto čisto iz repertoarja.

Sedaj še par besed v zagovor.

Naše kritike so dale nekemu »idealistu stare šole« povod, da se je v literarnem pismu, objavljenem v »Edinosti« začetkom januarja meseca t. l., obregnil ob nas, očitajoč nam, da smo »iz doslednosti« nasprotniki slovenskega realizma in sicer baje radi tega, ker o realističnem »Domu« in o realistični »Selanki« nismo dovolj ugodno sodili. Na to si usojamo odgovoriti, da smo zastopali mi vedno tista umetnostna in estetična načela, katera so po našem najboljšem prepričanju prava. Toda navzlic temu, da se nismo zapisali s svojo krvjo naturalizmu, se vendar ne protivimo predstavam takih odličnih del, kakor je Sudermannov »Dom«; to je dovolj razvidno iz dotične naše kritike, in ko se je ta drama uprizorila drugič v praznem gledališču, smo izrekli naravnost svoje obžalovanje, da je slovensko občinstvo tako prezrlo dobro voljo naše gledališke intendancije.

»Idealist« je tudi ironski opomnil, da nam je ugajala Parmova »Ksenija«, češ, ker je libreto slučajno romantičen. Toda mi smo hoteli samo to poudariti — o čemer je edin ves svet — da namreč romantične snovi najboljše ustrezajo operam. In to je istina; izjema, katero je napravil s svojo »Cavallerio rusticano« Mascagni — čigar slava je, kar bodi mimogrede povedano, že davno zatemnela — ta poedina izjema le potrjuje pravilo. —

Nadalje je nekdo v listku »Slovenskega Naroda« dajal svete, kaka bodi »Zvonova« kritika o gledališču, da zadobi trajno vrednost. Tistega listkarja vprašamo: ali more to, kar se piše v »Zvonovem« listku, sploh računati na trajno vrednost? — Take kritike, kakor si jih želi listkar »Slovenskega Naroda«, bi bile možne po naših mislih sploh le v drugi obliki n. pr. v obliki gledaliških pisem, ki pa bi morala biti vrščena med lep-slovno tvarino »Zvonovo«. Taka pisma bi prinašal »Zvon« lahko poleg gledaliških poročil v listku, ker je tu prostor za poročila itak zelo tesen. Ker mora poročilo o gledališču vendar obsegati nekak pregled o vseh predstavah, in ker je po naši sodbi treba včasih tudi katero ziniti o igralcih, se že s tem skoro vselej porabi prostor, ki je v listku odmenjen gledališkemu poročevalcu, in le v redkih slučajih nam je bilo možno, da smo se spustili v podrobno analizo posameznih proizvodov, ki so se predstavljali. Da pa bi se bili takemu analizovanju izogibali popolnoma, se tudi ne more trditi. —

V čem da so naše kritike nedostatne, čutimo sami le predobro, a glede tega se ne da dosti predrugačiti. Stroge kritike zdaj naše gledališče nikakor še ne prenese, in večja strogost bi bila tem manj umestna, ker se poroča o nemškem gledališču, s katerim tekmuje naše, z največjo dobrohotnostjo. Da je res tako, smo se prepričali sami. Kaj bi rekel na pr. »Laibacherični« kritik slovenskega gledališča, če bi se uprizorila na našem odru opereta, pa bi posamezni igralci ne peli, nego deklamovali z nekim zamolklo brenčečim glasom. Gotovo bi obsojal najostreje to, in tudi naše občinstvo bi mu brez dvojbe pritrjevalo. Nemško občinstvo pa je poslušalo pravo pravcato brnenje z največjo potrpežljivostjo, in tudi kritika v »Laibacherici« se čisto nič ni izpodtikala ob tem. Baš radi tega bi želeli, da bi stopil »Laibacherični« kritik slovenskega gledališča včasih tudi k nemškim predstavam ter čital potem kritike o nemškem gledališču v »Laiba-

cherici«. Morda bi potem radi enakomernosti obojnih kritik v isti »Laibacherici« tudi nasproti našemu gledališču malce zatiskaval oči.

Taki oziri so vodili često tudi nam pero, ko smo pisali gledališke kritike, in to se nam je zdelo tem bolj upravičeno, ker bi bili prišli drugače v preveliko protislovje s kritikami drugih naših listov ter tako vsekakor škodovali ugledu našega gledališča.

Sicer pa smo si v svesti, da bistvenih hib naše dramatike nismo zamolčali nikdar, toda prizadevali smo si, da bi jih ožigosali s kar najmanj trpkimi besedami.

»Matica hrvatska« je poklonila svojim članom za leto 1896. deset knjig, v svoji zalogi pa je izdala še tri knjige. Leposlovne vsebine so le-te knjige:

1. Na pragu novoga doba. Pripovedi. Napisali Osman — Aziz. Knjiga obseza štiri povesti: »Na Neretvi«, »Sve ze zaboravlja«, »Medju dva svieta« in »Molitva« (san mladića). Te povesti so bile že tiskane drugje ter sta jih pisatelja zbrala v posebno knjigo. V teh pripovedih rišeta hercegovska pisatelja življenje muhamedovskih Hercegovcev in Bošnjakov za poslednje ustaje in o početku avstrijske vlade. Pisatelja zastopata napredno smer med južnoslovanskimi muhamedovci in priporočata ljubezen do »vere, naroda in napredka«. Posebnih zapletkov nimajo njiju pripovedi; zanimajo nas pa zaradi spretnega opisovanja prirode in muhamedovskega družinskega življenja.

2. Propali dvori. Pripoved. Napisao Janko Leskovar. Povest se odigrava v Zagorju in riše ekonomske prilike malih plemenitih posestnikov. Psihološko zanimiva ljubezenska povest se zvršuje na nepričakovan in neobičen način: vsi zaljubljeni ostanejo samci in samke.

3. Nikola Baretić. Pripoveda Vjenceslav Novak. Dobro znani pripovedovalec nam črta življenje hrvaškega narodnjaka v oni dobi, ko se je v trojednici premenila tuja vlada ter se zamenili tuji činovniki z domačimi. Povest je kakor nekaka biografija, vendar je po našem mnenju nespretno urejena. Pisec nas vodi »in medias res«. Potem pa si junak v pamet doziva vse dogodke svojega življenja do onega trenutka, s katerim se počenja povest. Ti spomini tvorijo polovico knjige; potem pa se nadaljuje početa povest do kraja.

4. Hugo Badalić. Izabrane pjesme. V rodoljubnih in ljubavnih pesmih sta oblika in jezik mehkužna. Bolj nam ugajajo pripovedne pesmi v narodnih merah. Veliko je število prigodnic, katere kažejo spretno verzifikacijo, a često nedostatek globokih misli. Skoro vse pesmi imajo povod vnanji ter niso subjektivno-, nego objektivno-lirske. Edina predmeta sta rodoljubje in ljubezen. Še najbolj uspele so slike »Na Adriji«.

5. Ljubav i sjaj. Igrokaz u tri čina. Napisala Hermina Tomić. V tej igri se razpravlja stari predmet o oholi materi, ki želi udati svojo hčer za barona, o dekletu, ki vzame neljubljenega moža zato, da pride v vnanji sijaj; sledi razočaranje in končno srečne zaroke plebejske. Tudi živahni dialog ne more nadomestiti pomanjkanja originalnega predmeta.

6. Dr. Ivan Dežman. Izabrani spisi. Uredio i uvod sastavio dr. Franjo Marković. Sa slikom pjesnikovom. Ivan Dežman, čigar oče je bil po rodu Slovenec, se je narodil na Reki l. 1841.